

MAGIČNI
MOST
SINTEZE

Poglavje iz knjige MODROST VEKOV avtorice Ljudmile Vasiljevne Šapošnikove,
Mednarodni center Rerihovih, Moskva, 1996, 480 str.

»Indije in Kitajske nisem dosegel niti z ladjo niti z vlakom; do tja je bilo treba iskati magične mostove. Tam se je posledično bilo treba odpovedati želji po begu iz Evrope, znebiti se notranjega sovraštva do nje. Prava Evropa in pravi vzhod sta morala vstopiti v mojo dušo in moj um, za kar so bila potrebna leta – leta trpljenja, leta nemira, leta vojne, leta obupa.« – Hermann Hesse, *Obisk iz Indije*

Zgodilo se je tako, da sta sončni vzhod in zahod razdelila naš planet na vzhod in zahod. In morda bi ta delitev ostala zgolj prostorska, če samo Sonce – njegovo vzhajanje in zahajanje, njegovo delovanje v povezavi s planetom Zemlja, z ljudmi, ki jo naseljujejo, in z vsem, kar na njej obstaja – ne bi bilo v resnici zapleten energijski proces, povezan z oblikami manifestirane materije, s poduhotvorjeno (poduhovljeno) strukturo samega kozmosa in evolucijskimi gibanji premiki, ki nenehno potekajo v prostoru in času tega kozmosa.

Načelo vzhod-zahod je v vseh svojih vidikih ena od manifestacij tega procesa. Lahko trdimo, da je bilo to nasprotje vsaj zadnjih tri tisoč, če ne celo štiri tisoč let, neprestano v ospredju človekove misli in njegovega praktičnega delovanja in povezano z različnimi pojavi kulturno-zgodovinskega razvoja našega planeta. Obsega vse od najbolj subtilnih duhovnih momentov, zakoreninjenih v davnih časih, do ideološkega fenomena kolonialne ekspanzije.

19. in 20. stoletje sta odkrila več pogledov in pristopov razumevanja tega nasprotja. Znani so zagovorniki kulturnega zблиževanja med vzhodom in zahodom, pa tudi tisti, ki so takšno zблиževanje zavračali. Drugi so vztrajali pri brezpogojni superiornosti zahoda nad vzhodom, pri čemer so pogosto subjektivno in tendenciozno ocenjevali dosežke vzhodnih kultur ter narobe razumeli njihov evolucijski pomen.

V različnih konfliktih in razpravah o prednostih ali slabostih vsakega dela sveta se je vedno znova pojavljala osrednja misel, tako kot se igla na kompasu vedno obrača proti magnetnemu polu. Usmerjena je bila proti prostrani deželi, ki leži med vzhodom in zahodom – državi, za katero je imelo vprašanje vzhod-zahod usodno težo in je bilo globoko prepleteno z njeno prihodnostjo. Ta država je bila Rusija. Začetek 19. stoletja je Rusijo zaznamovalo vedno večje zanimanje za vzhod, zlasti med ustvarjalno inteligenco, ki sta jo še posebej privlačili Indija in Kitajska. Ta usmeritev se je pozneje jasno izrazila tudi v ruski orientalistiki.

V takem vzdušju zanimanja, utemeljenega na energijskem polju vzhodno-zahodne ruske kulture, se je lahko pojavil, oblikoval in razvil v osebnost planetarnega merila mislec in umetnik Nikolaj Konstantinovič Rerih. Načelo vzhod-zahod je najprej globoko občutil v sebi, nato se je z njim praktično povezal in stkal življenjsko pomemben stik. To mu je omogočilo, da je uzrl energijo samega pojava, njegovo evolucijsko bistvo in smer njegove sinteze, katere pomen je bila enotnost raznolikosti. Citiram misli pisatelja Hermanna Hesseja, ki sodi med izjemne ljudi 20. stoletja in čigar razmišljanja in pristopi so v marsičem skladni z Rerihovimi:

»Enotnost, ki jo spoštujem za to raznolikostjo, ni dolgočasna, siva, spekulativna, teoretična enotnost. To je samo življenje, polno igre, bolečine in smeha. Upodobljeno je v plesu boga Šive, ki v svojem plesu drobi svet na koščke, in v mnogih drugih slikah: ne izogiba se nobeni podobi, nobeni primerjavi. Vanjo lahko vstopite kadarkoli, pripada vam od trenutka, ko ste se odrekli času in prostoru, znanju in nevednosti, ko ste zapustili krog pogojevanj, ko ste začeli pripadati v ljubezni in služenju vsem bogovom, vsem ljudem, vsem svetovom, vsem dobam.«¹

In prav ljubezen in služenje, ki pomenita pravo enotnost, zaznamo v delih Rerih, V. I. Vernadskega, Teilharda de Chardina in neprekosljivega Nielsa Bohra, tvorca teorije atomske fizike. 20. stoletje zaznamuje paleta briljantnih znanstvenikov in mislecev, ki so povzdignili vprašanje vzhod-zahod na višjo raven ter mu dali jasno izražen evolucijski značaj. Eden izmed izjemnih in poglobljenih ruskih mislecev 19. stoletja P. J. Čadajev je zapisal:

»Svet je bil vedno razdeljen na dva dela – vzhod in zahod. To ni zgolj geografska delitev, temveč red stvari, ki ga narekuje sama narava razumske biti: to sta načeli, ki ustrezata dvema dinamičnima silama narave, dve ideji, ki obsegata celotno življenjsko strukturo človeškega rodu. Vzhod je ustvaril človeški um, tako da se je osredotočal, poglobljal in zapiral vase; na Zahodu pa se je um odkrival navzven, se širil v vse smeri, se boril z vsemi ovirami in se razvijal. V skladu s tema izhodiščema se je družba naravno razvijala. Na Vzhodu se je misel poglobljala vase, odhajala v tišino, se skrivala v puščavi, se odpovedala nadzoru nad zemeljskimi dobrinami in jih prepustila vladarjem; na Zahodu pa je ideja, ki je hitela povsod, posredovala za vse človekove potrebe, hrepenela po sreči v vseh njenih oblikah in osnovala oblast na načelu prava. Kljub temu

¹ Zbornik »Vzhod – Zahod«. Moskva, 1982, str. 217.

pa sta bili obe sferi močni in plodni; tam in tukaj človeški razum ni trpel pomanjkanja vzvišenih navdihov, globokih misli in veličastnih stvaritev. Najprej je prišel Vzhod in izlil potoke svetlobe iz globin svojega samotnega premišljevanja; nato je prišel Zahod s svojo vsestransko dejavnostjo, s svojo živo besedo in vsemogočno analizo, si prilastil njegove sadove, dokončal, kar je Vzhod začel, in ga končno potegnil v svoj širni objem.«²

Vsega, kar je zapisano v tem odlomku, ni mogoče sprejeti. Čadajev ni imel stabilnih pogledov na to temo. Njegovo poznavanje Vzhoda je bilo plitvo, knjižno, akademsko, brez lastnih praktičnih izkušenj. V svoji kulturni in družbeni usmeritvi je bil bližje ruskim zahodnjakom kot slovanofilom, kar je vplivalo na njegovo dojemanje evropskih vrednot. Kljub temu so ga odlikovale neverjetne slutnje globokega in prodornega uma. Misel Reriha, da Vzhod in Zahod nista zgolj geografska delitev, temveč »dve načeli, ki ustrezata dvema dinamičnima silama narave«, napoveduje evolucijski pogled na ta pojav, ki je povezan z energijskim svetovnim nazorom nauka žive etike.

Rerih rešuje načelo vzhod-zahod na ravni interakcije objektivnega in subjektivnega in najde osupljivo mero, ki ga osvetli v vsej njegovi celovitosti in hkrati v vseh njegovih vidikih, tako objektivnih kot subjektivnih. »Ideja Vzhoda in Zahoda je ideja dvojčkov, ki se nikoli ne bosta srečala,« je zapisal v eseju Radost ustvarjanja. »Za naše ume je to že okostenela ideja. Ne smemo več verjeti, da lahko umetne stene ločijo najboljše vzgibe človeštva, vzgibe ustvarjalne evolucije. In zdaj stojita pred nami tako imenovani Zahod in tako imenovani Vzhod. Gledata se prodorno. Preverjata vsako gibanje drug drugega. Lahko postaneta najbližja prijatelja in sodelavca.«³

Navsezadnje so tiste umetne stene, o katerih piše Rerih, ustvarjene s človeškim umom in so rezultat določene ravni zavesti. Nasprotja, kot so prijatelj-sovražnik, blizu-daleč, moja dežela-tuja dežela, Evropa-Azija in nazadnje Vzhod-Zahod, so se oblikovala skozi stoletja somraka bivanja in še vedno preprečujejo človeštvu, da bi občutilo enotnost svojega eksistencialnega obstoja s kozmičnim življenjem.

Fenomena Vzhod-Zahod ni mogoče dojeti brez nasprotij, kot so duh in materija, ženski in moški princip, kultura in civilizacija. Razumevanje njihovega

2 P. J. Čadajev. Članki in pisma. Moskva, 1989, str. 153.

3 Zbornik »Vzhod – Zahod«, Moskva, 1982, str. 67

medsebojnega vplivanja, harmonije in tesne povezanosti vodi k razumevanju teh načel. Duh in materija, univerzalni ali kozmični nasprotji, sta temelj vsakega pojava na zemeljskem nivoju, vključno s fenomenom Vzhod-Zahod. Po nuku žive etike, ki je temeljno izhodišče Rerih, je duh najprej energija tako kot materija. V vesolju ne obstaja ničesar razen energije. Na različnih energijskih ravneh se nasprotje duh-materija obnaša različno.

Na visoki ravni se duh in materija pojavljata kot enoten, sintezen pojav. Na nižjih stopnjah evolucije, kjer je stopnja diferenciacije visoka, pa se duh in materija ločita. Energija materije ni tako subtilna, prefinjena in nima visoke vibracijske kakovosti, ki je lastna duhu. Vendar pa interakcija duha in materije v evlucijskem procesu vodi slednjo v spremembo, njeno duhovno preobrazbo in k sintezni naravi njenih sprememb. Energijski potencial materije je odvisen od stopnje sinteze, v katero je vključena. »Oblika življenja,« je zapisal Rerih, »je sinteza evolucije.«⁴

Obstoj nasprotja Vzhod-Zahod je ena izmed oblik obstoja našega planeta, človeštva z vsemi zakoni, ki so značilni za to specifično stanje duha in materije. Ne moremo se ponašati s pripadnostjo višjemu svetu visoke energije. Smo šele na začetku poti in smo si osvojili zgolj tri dimenzije. »Seveda sta duh in materija v svoji končni naravi eno (materija je kristaliziran duh),« je zapisala Elena Ivanovna Rerih, »vendar se na ravni manifestacije ali diferenciacije vse spreminja, in čim bližje smo gostim plastem, tem ostrejša postaja diferenciacija oziroma ločitev. Tako je v ognjenem svetu diferenciacija med duhom in materijo skoraj neopazna, saj materija že prevzema obliko svetlobe, na našem zemeljskem nivoju pa je izredno groba.«⁵

Zaradi številnih značilnosti kulturno-zgodovinskega procesa na našem planetu duh na Vzhodu predstavlja glavno razvojno težnjo, na Zahodu pa je takšna težnja materija. S. F. Oldenburg, eden največjih ruskih orientalistov, je zapisal, da je Vzhod »s svojo miselno močjo prodrl v skrivnosti življenja, preučeval in oblikoval razumevanje tistega, kar je človeku najbližje – njega samega. Vse-povsod vidimo, kako nepomembni so naši dosežki na tem za nas najpomembnejšem področju; nenehno čutimo, da se je Vzhodu v mnogih pogledih uspelo

4 Ibid., str. 69.

5 Pisma Elene Rerih. Riga, 1940, Zvezek 2, str. 341.

približati človeku in razumeti njegovo duhovno ustvarjalnost – bolje, kot to zmoremo mi.«⁶

In tudi: »Evropejci, ponosni na svoje natančno znanje, prepričani, da so prvi na svetu, ko so preko znanosti prišli v tesnejši stik z Vzhodom, spoznali, da je bil ta starodavni občutek očaranosti nad vzhodnim svetom upravičen, da sta njegova modrost in lepota nujno potrebni za naše življenje, ki bi bilo brez njiju osiromašeno. Evropejci so spoznali, da je le Vzhod v polnosti razkril duhovno moč človeka, ogromno neposredno silo njegove misli in občutkov, ki je bila mogočna že brez močnega orožja znanja.«⁷

V Živi etiki beremo: »Ni vrat na Vzhodu, na katerih ne bi bilo zapisano ime najvišjega spoznanega. Resnično, v kraljestvo Vzhoda ni mogoče vstopiti brez znanja. Ne pozabimo, da je Vzhod svoje trditve vklesal na kamne.«⁸

Zadnji del tega odlomka razkriva uganko, zakaj je duh – višja kategorija z vidika energije in evolucije – postal prevladujoča težnja v razvoju Vzhoda. »... Vzhod je svoje trditve vklesal na kamne« – to je dokaz večje starodavnosti njegove kulture v primerjavi z zahodno. Rerih je temu pripisoval velik pomen, saj je Vzhod skozi tisočletja svoje evolucije veliko ustvaril in v večji meri kot Zahod poduhotvoril (poduhovil) materijo svoje izkušnje in obstoja. Če bi dosežke Vzhoda merili po kriterijih svetov drugih dimenzij, bi lahko rekli, da na Vzhodu bolj kot na Zahodu občutimo elemente četrte dimenzije, katere razvoj je povezan z duhovnimi strukturami .

V eseju Radost ustvarjanja je Rerih zapisal: »Na krajih najstarejših dosežkov rastejo novi cvetovi človeškega znanja ... Te emanacije kulture oplajajo tla in kdo ve, morda bodo zagotovile pravi vzpon konstruktivnega duha.«⁹

Ta misel je oblikovala temelje Rerihovega konceptualnega raziskovanja na poti srednjeazijske ekspedicije, ki ga je prepričala, da nič ne nastane v praznini. Le energijsko polje starodavne kulture zagotavlja rojstvo prihodnje kulture in civilizacije. Na našem planetu se je zgodilo, da so se najstarejša in najbolj nasičena energijska polja kulture oblikovala na Vzhodu, ki je spodbujal duhovni potencial. Postala so tudi zagotovilo za prihodnji razcvet njegovih kultur, o

6 Zbornik »Vzhod – Zahod«, Moskva, 1982, str. 7.

7 Ibid., str. 7–8.

8 Agni Joga, str. 58

9 N. K. Rerih, Vzhod – Zahod, MCR, Moskva, 1994, str. 69.

katerih Rerih nikoli ne neha govoriti. Piše o davni preteklosti azijske kulture, o tistih kompleksnih zgodovinskih procesih, ki so se dogajali na področju tega kontinenta. Trdi, da je bilo območje, ki leži blizu velikega himalajskega osemti-sočaka Kančenjunge, domovina nove indoevropske skupnosti ljudstev, tam se je tudi začela velika migracija.

Prepričan je, da je bila Azija zibelka narodov. »Ko si v Aziji,« je zapisal, »lahko okoli sebe vidiš mnoge izjemne stvari, ki se v njenih razmerah ne zdijo nadnaravne. Zlahka naletiš na velike probleme, skrite v lepih simbolih.«¹⁰

Vsa duhovna gibanja in nauki so se začeli v Aziji, na Vzhodu. Duhovni in energijski pol našega planeta se nahaja prav tam, kjer je Himalaja.

Kultura in civilizacija sta drugi par nasprotij, sta tesno povezani s fenomenom vzhod-zahod, brez njiju ne moremo razumeti, kaj dejansko povezuje in ločuje Vzhod in Zahod. Mešanje pojmov kulture in civilizacije je večkrat povzročilo zmedo v praktičnih dejavnostih človeštva in pogosto privedlo do tragičnih posledic. Nadomestitev enega z drugim je spravila celotni družbeni sistem v krizo. Rerih je bil eden izmed prvih, ki je potegnil jasno ločnico med tema pojmomoma. »Bilo bi narobe, če bi civilizacijo ali celo napredek postavili za pomen kulture. Civilizacija in napredek sta le ločeni okoliščini kulture.«¹¹

Meni: »Kultura je tista, ki je zavestno spoznanje, duhovna pretanjenost in verodostojnost. Običajne oblike civilizacije pa so popolnoma odvisne celo od minljive mode. Kultura, ki je nastala in se utrdila, se ne da izkoreniniti. Obstajajo lahko različne stopnje in načini njenega izražanja, vendar je v svoji esenci neomajna in predvsem živi v človeškem srcu.«¹²

Največji ruski filozof N. Berdjajev je v svojem delu Smisel zgodovine posvetil številne strani razlikam med kulturo in civilizacijo. Njegove misli so v skladu z Rerihovimi. »Kultura,« je opazil Berdjajev, »je povezana s kultom, razvija se iz verskega kulta, je rezultat diferenciacije kulta, razgrnitev njegove vsebine v različnih smereh. Filozofska misel, znanstveno znanje, arhitektura, slikarstvo, kiparstvo, glasba, poezija, morala – vse to je organsko vsebovano v cerkvenem kultu, v obliki, ki še ni bila razvita in diferencirana. Najstarejša kultura – kultura

10 Ibid., str.78.

11 N. K. Rerih. Država Luči, New York, 1931, str. 117.

12 N. K. Rerih. Neuničljivo, Riga, 1936, str. 18.

Egipta – se je začela v templju, njeni prvi ustvarjalci so bili svečeniki. Kultura je povezana s kultom prednikov, legendami in izročilom. Polna je svete simbole, vsebuje znake in podobe druge duhovne resničnosti. Vsaka kultura (tudi materialna kultura) je kultura duha; vsaka kultura ima duhovno osnovo – je rezultat ustvarjalnega dela duha z naravnimi elementi.«¹³ In tudi: »V globljem smislu je kultura večna. Stara kultura je propadla, kot da bi umrla. Ampak nadaljuje življenje v nas kot davna dediščina naše biti. V dobi civilizacije kultura nadaljuje svoje življenje v kvalitetah in ne kvantitetah; se poglobi.«¹⁴

Kultura kot duhovni pojav ima sakralen ali religiozen značaj in se je že od samega začetka oblikovala kot področje, na katerem so nastale povezave z višjimi svetovi. Ravno nevidni prostor teh svetov je skupaj z drugimi dejavniki energijsko vplival na značaj in kakovost kulturnega procesa. Besede »v njej (kulturi – L. Š.) so dani znaki in podobe druge duhovne resničnosti« so izjemno pomembne za razumevanje kulture. Kultura je, lahko bi rekli, prvi klic kozmosa, namenjen človeku na planetu Zemlja. Ta klic se je izrazil v najbolj kompleksnih energijskih procesih, ki so oblikovali evolucijsko osnovo za človeka in pripomogli k nadaljnjemu razvoju njegove zavesti. To razumeti in dojeti pomeni postaviti piko na i znanstvenemu mitu o kulturi in jasno prepoznati resničnost, ki stoji za njim.

Energijski svetovni nazor žive etike in najnovejši znanstveni dosežki, v katerih kot prve iskre zavesti plamenijo ugibanja in uvidi, nam dajejo možnost za to. Bralce želim opozoriti na novo znanost – sinergetiko. Ta znanost preučuje vzorce in značilnosti samoorganizirajočih se sistemov predvsem na biološki ravni. Morda bo v prihodnosti zajela tudi duhovni vidik, saj v eni izmed knjig Žive etike piše: »Ko ob vse večji napetosti in hitrosti toka volje, duh prevzame materijo, ki deluje kot ustvarjalec duha, potem se oblike pretanijo. Moč ognja duha je podobna moči ognja, ki tali kovine. Le pri taljenju lahko nastanejo nove kombinacije. Duh, ki želi segreti svojo energijo, je talilnik materije. Kakšne oblike in velikosti lahko duh stali iz vseh prostorskih materij in naših življenj!«¹⁵

Vsak proces, ki poteka v eni izmed substanc (ne glede na to, ali gre za duh ali materijo) bo vplival na eno substanco in se odzval v drugi. Proces samoorganizacije sistemov, ki poteka pod vplivom energijske izmenjave na različnih

13 N. A. Berdjajev. Smisel zgodovine, Moskva, 1990, str. 166.

14 N. A. Berdjajev. Smisel zgodovine, Moskva, 1990, str. 172.

15 N. K. Rerih. Brezpredelnost, I, Moskva, 2009, str. 42.

ravneh, je značilen tako za materijo kot tudi za duh. Le oblika ene in druge se med seboj razlikujeta po kakovosti in značaju. Ob upoštevanju vsega zgoraj navedenega lahko trdimo, da je kultura samoorganizirajoči se sistem duha, ki ima najpomembnejši vpliv na samoorganizirajoče se sisteme materije človeške dejavnosti. Kozmična in planetarna energija se v kulturi izražata v tistih oblikah, ki so že vgrajene v človekov duh na določeni stopnji razvoja in v določeni zgodovinski okoliščini. Elementarna religioznost, prisotna v človeku in uresničujoča njegovo željo po povezavi z Najvišjim, je prvi pogoj za nastanek samoorganizirajočega se sistema kulture. Nasilno izkrivljenje, ali še huje, likvidacija teh elementarnih in naravnih nagnjenj ima najbolj pogubne posledice za človeka ali celotne človeške skupnosti. Saj je naravna energija te težnje osnova človekove sposobnosti za evolucijo, za nadaljnji razvoj vrste. Če tega ni, nastanejo razmere za involucijo ali dehumanizacijo. V energijskem pojavu samoorganizacije duhovnega sistema, ki ga imenujemo kultura, obstajata dva procesa, ki sta tesno prepletena. Eden izmed njiju je objektivni in temelji na objektivni energiji, drugi subjektivni pa je povezan s poduhotvorjenim (poduhovljenim) Kozmosom – z nosilci evolucije. To so tisti, ki so na visoki stopnji kozmične evolucije in imajo možnost vplivati na potek evolucije, predstavljajo njen aktiven, poduhotvorjen (poduhovljen) začetek. Imenujejo se veliki učitelji, kozmični hierarhi, mentorji. V zgodovini človeštva in mitologiji so pustili globoko sled in svetlo luč. Miti govorijo o junakih različnih kultur, ki so ljudem prinesli znanje in sposobnost početi tisto, česar še niso znali. V daljni preteklosti, ko stopnja diferenciacije v človeški zavesti še ni dosegla svoje današnje višine, so bili, lahko bi rekli, miti in zgodovina, bogovi in kralji, modreci in božanstva neločljivi. To se je zrcalilo v tako imenovani mitološki zgodovini, s katero so se običajno začele stare zgodovinske kronike na Vzhodu.

V tej zgodovini beremo o božanskih dinastijah prvih carjev, kozmičnih hierarhih in učiteljih, o visokih svečenikih – božanskih učiteljih. Iz daljne preteklosti izhajajo pričevanja o carjih svečenikih. V najzgodnejšem obdobju človeške zgodovine sta kultura in civilizacija nastajali skupaj kot celosten pojav. Iz še vedno nepojasnjenih razlogov se je energija toka volje upočasnila, materija, ki je stremela k ravnotežju, pa je izgubila svoje sposobnosti kot ustvarjalec duha in z motenjem labilnega ravnovesja duha ločila civilizacijo in kulturo in dopustila, da se razvijata v različni smeri, dopuščajoč vsaki, da gre svojo pot. Enak proces je ločil Vzhod od Zahoda. V zelo daljni preteklosti Vzhoda je duhovna kultura ohranila svojo prevladujočo vlogo, medtem ko je na Zahodu zmagala materialna civilizacija.

»Stara Evropa je izdala svojo preteklost, se ji je odrekla. Brezbožna meščanska civilizacija je premagala staro sveto kulturo v njej. Boj med Rusijo in Evropo, Vzhodom in Zahodom se je zdel boj duha z brezdušnostjo, religiozno kulturo z brezversko civilizacijo,«¹⁶ je zapisal Berdjajev.

Prav ta boj, ta diferenciacija ponovno izpostavi evolucijsko vlogo kulture in usodo civilizacije, prikrajšane za energijsko oskrbo kulturnega polja. »V civilizaciji duhovna energija usahne, ugasne duh – vir kulture.«¹⁷

V svojem edinstvenem dialogu Sijoča Šambala Rerih živahno in slikovito predstavi razlike med kulturo Vzhoda in civilizacijo Zahoda. »Vi, prebivalci Zahoda,« pravi Lama, »sanjarite o tem, da dosežete Everest v svojih težkih čevljih, mi pa dosegamo enake višine in celo višje vrhove brez najmanjšega napora. Treba je samo misliti, preučevati, razumeti in s svojo zavestjo znati objemati celoten izkustveni prostor subtilnega telesa. Vse je bilo povedano v Kalačakri, vendar so jo le redki razumeli.«¹⁸ Vi na Zahodu lahko z uporabo vaših omejenih aparatov slišite zvoke na veliki razdalji, celo ujamete kozmološke zvoke. A mnogo pred tem je Milarepa lahko slišal najvišje glasove brez kakršnihkoli aparatov.«¹⁹

In čim bolj je tehnološka civilizacija rasla in se krepila v Evropi, tem bolj je Zahod obračal svoj pogled proti Vzhodu, prevzet z nečim nenavadnim, kar je tam bilo. »Tendenco zahodnih ljudi po preteklih kulturnih obdobjih ali eksotičnih kulturah Vzhoda pomeni upor duha proti končnemu prehodu kulture v civilizacijo, ampak ta upor je upor dokaj pretanjenega, dekadentnega, oslabljenega duha.«²⁰

Obstaja določeno nesoglasje med Berdjajevim in Rerihom. Rerih nikakor ni podcenjeval globine duhovne krize Zahoda, povezane predvsem s hipertrofičnim razvojem tehnološke civilizacije in napakami buržoazne družbe. »Prevlada duha,« piše v eni izmed knjig *Žive etike*, »prevlada srca je premalo razumljena, zato je treba za človekov napredek ti načeli širiti. Napačno razumevanje

16 N. A., Berdjajev. Smisel zgodovine, Moskva, str. 162.

17 N. A. Berdjajev. Smisel zgodovine, Moskva, str. 172.

18 Slika N. K. Rerih »Sežig teme« (Požig teme – Burning the Darkness, 1924: Vojska lepote, ki deluje v dobro človeštva) podrobno in natančno prikazuje del Everesta, ledenik, na katerem so bili le alpinisti. Kraj so prepoznali udeleženci odprave na Everest in niso razumeli, kako je ta značilen pogled na ledenik, ki so ga doživeli samo oni, prišel na sliko. Angleški plezalci so bili šokirani, ko so videli sliko.

19 N. K. Rerih. Vzhod – Zahod, MCR, Moskva, 1994, str. 49.

20 N. A. Berdjajev. Smisel zgodovine, Moskva, 1982, str. 163.

teh velikih načel pogosto vodi v zrušitev ravnotežja. ... Zahod je uničil oboje in vzpostavil prevlado materije kot osnovo za življenje.«²¹

Hkrati pa je bil Rerih globoko prepričan, da bi zbližanje Vzhoda in Zahoda oživilo obe strani. Načelo vzhod-zahod je povezoval z interakcijo duha in materije, kulture in civilizacije ter po tej poti iskal ne le izhod iz slepe ulice 20. stoletja, ampak tudi pot za nadaljnji napredek človeštva na lestvici kozmične evolucije. »V modrosti Vzhoda in Zahoda,« je zapisal Hesse, »ne vidimo več nasprotujočih si, bojujočih se sil, temveč polji, med katerima teče življenje.«²²

»Nihajoče življenje« je vneslo svojo dinamiko v ta najzapletenejši proces. Rerih je imel neverjetno sposobnost zaznavati manifestacije evlucijskega procesa na različnih ravneh in čutiti delovanje kozmičnih zakonov tudi v tem spreminjajočem se življenju«.

Po obhodu držav Vzhoda in Zahoda, poglobljujejoč se v izvore njihovih kultur, je Rerih spoznal, da na obeh delih planeta delujejo enaki zakoni kulturne energije in enaki vzorci oblikovanja samoorganizirajočih se sistemov duha. Ti samoorganizirajoči se sistemi duha oziroma kulture so imeli skupno nalogo in enoten načrt ne glede na to, ali so se določeni deli Vzhoda in Zahoda medsebojno povezovali ali ne. In to je Rerih postavil v ospredje svojih znanstvenih konceptov in gradiv. Zanima ga predvsem to, kar povezuje Vzhod in Zahod, ne pa to, kar ju ločuje. Duh in kultura, ki sta se oblikovala v njegovem energijskem polju, sta tista najpomembnejša, povezovalna elementa, ki nedvomno imata evlucijski ali temeljni pomen. Tako na poti srednjeazijske ekspedicije kot tudi na svojih poznejših potovanjih neprenehoma zbira potrebno gradivo za svoj koncept in razmišlja o njegovem bistvu. V njegovih delih vedno pogosteje nastajajo ustrezne misli in izjave. »Življenje samo oblikuje temelje za eno samo modrost,« piše v eseju Carjev sin.²³ »Vidi se, da tako Zahod kot Vzhod razmišljata podobno v mnogih smereh«²⁴, je zapisal v Sijoči Šambali.

»Spomnili so se belih keramičnih konj, ki še vedno stojijo v krogih na poljih južne Indije,« deli svoje misli v eseju Velika mati, »in na katerih, kot pravijo, subtilna ženska telesa letijo. Kot odgovor so nastali liki Valkirij in celo moderna ločitev astralnih teles. Spomnili so se, kako ganljivo indijske ženske vsak dan

21 E.I. Rerih. Ognjeni svet, tretji del, MCR, Moskva, 2019, str. 27.

22 Zbornik »Vzhod – Zahod«, Moskva, 1982, str. 217.

23 N. K. Rerih. Vzhod – Zahod, MCR, Moskva, 1994, str. 28.

24 Ibid., str. 49.

okrasijo prag svojih domov z novim vzorcem – vzorcem blaginje in sreče, nato pa so se spomnili tudi vseh vzorcev, ki so jih sešile ženske Zahoda, da bi rešile tiste, ki so jim dragi.«²⁵ Pisal je o podobnostih med indijskim Krišno in slovanskim Ljeljom²⁶, o skupnih obredih sibirskih šamanov in vračev Malabarja, družinskih vezeh v folklori Tibeta in Altaja, Litve in Perzije, Nemčije in Kitajske. Analiziral je ljudske festivale Rusije in Himalaje ter našel veliko skupnega. V Kašmirju in Sikkimu se je med prazničnimi slovesnostmi spomnil slovanskih praznovanj, ki so bila opisana v delu Pomladno obredje. Med svojimi potovanji je obiskal Zahod, Ameriko, kjer je Vzhod le skok stran in kjer sta se ta prostora srečala, tj. v Tihem oceanu, ki povezuje oddaljeni Zahod in oddaljeni Vzhod. »Spomnite se ornamentov,« je pisal Rerih, ki je raziskoval duhovne korenine oddaljene antike, »in risb ameriških Indijancev v njihovih starih taborih. Te risbe so izjemnega pomena, spominjajo nas na njihovo izjemno starost, ki sega v čase enega jezika. Tako opazujemo in združujemo nacionalne simbole, pojasnjujemo zgodovinski pomen čiste risbe. V tem osnovnem opisu so misli o kozmogoniji, o simbolih narave. V mavrici, strelah, oblakih spoznate celotno zgodovino hrepenenja po lepoti. Ti obrisi bodo združili dolgo razdeljeno zavest ljudstev; taki, kot so v Arizoni, so tudi v Mongoliji in Sibiriji. Enaki obrisi, kot so na kamnih Tibeta in Ladakha, so tudi na kamnih Kavkaza, Madžarske, Norveške.«²⁷ Ko je Rerih razmišljal o kulturnih procesih in čutil njihovo enotnost v splošnem duhovnem polju planeta, je zapisal: »Niti oceani niti kontinenti niso spremenili bistva razumevanja narodov o silah narave.«²⁸

Kulturni proces in njegova evolucija sta bila tesno povezana s silami narave, ki so v resnici oblikovale naravni tok evolucije, in sicer z energijo vseh pojavov na Zemlji. Morda je Rerih prej kot kdorkoli drug videl v tej raznolikosti diferenciranih in sofisticiranih oblik Vzhoda in Zahoda načelo, ki ju je združevalo – na osnovi duha ali energije. Potem ko je človeštvo zapustilo prvotno sintezo v svetu, ki je razpadel na številne oblike, je bil pred človeštvom nov vzpon, da bi doseglo bolj kompleksno in bolj subtilno energijsko sintezo, ki jo je zahtevala kozmična evolucija. Zato je Rerih globoko in natančno raziskoval interakcijo kultur Vzhoda in Zahoda, točno tisto interakcijo, ki je v sebi nosila elemente prihodnje sinteze. In čeprav se mu je dejanska sinteza zdela precej oddaljen pojav, jo je že jasno videl v prihajajočih bliskih zgodovinskega razvoja človeštva

25 Ibid., str. 57.

26 V slovanski mitologiji je Lada boginja pomladi, mladosti in plodnosti, njen sin Ljeljo pa bog ljubezni (Vir: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://hrcak.srce.hr/file/200920)

27 Ibid., str. 57.

28 Ibid., str. 78.

na Zemlji. Iz tega kompleksnega in raznolikega poteka je izločil najsvetlejše in najbolj privlačne momente. Takrat ni bil samo zgodovinar, temveč tudi ume-tnik in filozof. Vsak izbran moment je imel svojo estetiko, lepota duha in ma-terije je sijala. Lepota ga je vodila po nepogrešljivi znanstveni poti. Po velikem premiku ljudstev, ki so se preseljevala, se je pojavil nomadski svet evrazijskih step. Iz neznanih, skrivnostnih razlogov so pred mnogimi stoletji plemena in narodi zapustili osvojena ozemlja in odšli v neznano, premagovali so gore in puščave, stepe in barja, gozdove in široke reke.

»Problem velikih selitev,« je pisal Rerih, »je najbolj privlačen v zgodovini člo-veštva. Kakšen duh je premikal vsa ljudstva in številna plemena? Katere ka-taklizme so pregnale horde iz njihovih domačih step? Kakšno novo srečo in prednosti so iskali v modri megli brezmejne puščave?«²⁹

Selitev ljudstev je bila povezana z energijsko-evolucijskimi momenti zgodo-vinskega procesa.

»Velike selitve ljudstev niso naključne, v stalnih pojavih sveta ne more biti naključij. Ta značilnost utrjuje klenost ljudstev. V stiku z novimi sosedi se zavest širi in oblikujejo se nove rase. Zato je živa mobilnost eden od znakov modrosti.«³⁰

ln tudi: »Ta iskanja zdravnih premikov pojasnjujejo tudi selitve ljudstev. Ljudstva se niso utrudila od premikanja, niso oslabela, ampak so si s širjenjem svojih obzorij kopičila bogastvo domišljije.«³¹

Ta dva neverjetna odlomka razkrivata tudi impulze, ki so spodbujali preselju-joča se ljudstva.

Po Živi etiki vesolje, univerzum, planet in človek predstavljajo kompleksno energijsko strukturo, njeni deli nenehno medsebojno vplivajo. Med njimi po-tekla stalna energijska izmenjava, ki s spreminjanjem energije teh struktur ustvarja možnosti za njihov evolucijski napredek. Če je katerakoli struktura iz kakršnegakoli razloga prikrajšana za možnost sodelovanja v taki izmenjavi, po-tem izpade iz evolucijskega razvoja in propade. Premiki ljudstev so okrepili in

29 Ibid., str. 57.

30 Ibid., str. 60.

31 Ibid., str. 83.

širili evolucijsko energijsko izmenjavo. Rerih jih je imenoval zdravilni premiki, ki so širili zavest in »oblikovali nove rase«. Kozmični premiki ljudstev v 2. in 1. tisočletju pred našim štetjem so ustvarili energijske razmere za nadaljnjo kulturno-duhovno evolucijo človeštva. Pojav številnih novih religijskih sistemov v 6. stoletju pred našim štetjem, vključno z budizmom, novih filozofskih metodologij je bil, nenavadno, pravzaprav povezan s takimi premiki. Interakcija kultur Vzhoda in Zahoda je potekala v ozadju teh velikih migracij. Položile so tudi temelje za prihodnjo sintezo. Stopinje velikih popotnikov so stkale legende in pripovedi o plemenih, ki so šla pod zemljo, o potopljenih svetih mestih, velikanih, skrivnostnih prehodih in jamah. Vzhod je prinesel svoja sporočila Zahodu. Zahod je delil svojo duhovno dediščino z Vzhodom. »Če brez predsodkov,« je pisal Rerih, »zelo potrpežljivo označite na svoji karti vse te legende in tradicije, vas bo rezultat presenetil. Ali ne boste imeli pred seboj celovite karte velikih migracij, ko zberete vse zgodbe o izgubljenih in podzemnih plemenih?«³²

V dinamičnem procesu preseljevanja so se etnične skupine, specifične kulture, jeziki in rase mešale. V širokih prostranstvih stare Evrazije so se kovali elementi prihodnje kulturne sinteze. »Ko potujete skozi visokogorje Tibeta z njegovim neznosnim mrazom in viharji; ko opazite te divje Tibetance v razpadajočih krznih, ki jedo surovo meso, ste globoko presenečeni, ko se izpod krznenege pokrivala prikaže obraz Španca, Madžara ali južnega Francoza.«³³ Vendar so Reriha manj kot problemi etnogeneze zanimale same poti kultur. Prvo je bilo minljivo, drugo pa dolgo trajajoče, večno, odločilno vplivajoče na kozmično evolucijo človeštva. Ko je srednjeazijska ekspedicija v Transhimalaji odkrila megalitske starodavne spomenike, je zapisal: »Ni mi pomembno, kako se imenujejo (ustvarjalci menhirjev – L. Š.), ali so bili predniki Gotov ali njihovi vnuki. Ali so imeli globoke povezave s Kelti ali Alani, ali Skiti ... Veselim se dejstva, da sem na vrhovih Transhimalaje videl personifikacijo Karnaka.«³⁴

Nosilci kulture prihajajo in odhajajo, toda sama kultura, njeno energijsko polje ostaneta, da podpirata in razvijata duh tistih, ki hodijo po sledih predhodnikov, da postane temelj za nadaljnjo rast njihove zavesti.

»Na skalah v Dardistanu smo videli starodavne slike. Tovrstne risbe smo videli tudi na skalah blizu Brahmputre, prav tako na skalah Or(k)hona v Mongoliji in

³² Ibid., str. 96.

³³ Ibid., str. 64.

³⁴ Ibid., str. 65.

v gomilnih grobiščih v Minusinsku v Sibiriji. In nazadnje smo jasno videli enako ustvarjalno filozofijo na piktogramih na Švedskem in Norveškem. In pozneje smo obnemeli pred mogočnimi znamenji zgodnje romanike, ki so, kot smo ugotovili, temeljili na istih ustvarjalnih težnjah velikih naseljencev.«³⁵

V tem planetarnem kulturnem procesu je Himalaja kot duhovni pol planeta igrala pomembno vlogo. »Himalaja in transhimalajske visoke planote,« je pisal Rerih, »so bile ena glavnih točk migracij ljudstev, ki so združevale najboljše izbire z Zahoda, izpostavljale skitsko zlato s pridihom romanike in druge nepozabne kulturne zaklade.«³⁶

Od tod, iz Himalaje, so prišle mnoge svetovne folklorne in mitološke zgodbe, kot da so se v njenih snežnih dolinah skozi mnoga stoletja oblikovali kristali – neprecenljivi kulturni zakladi – in lahko bi rekli, da so zamrznili v času čakajoč na naslednji premik »velikih popotnikov«.

Migracije ljudstev in nomadski svet Evrazije, ki je povezoval oba brega deroče reke Vzhoda in Zahoda, je bil verjetno najstarejše področje kulturne in duhovne sinteze planeta. V širnih prostranstvih Evrazije so pred mnogimi stoletji pihali viharji tega sinteznega procesa in na površju razkrili zaklade t. i. živalskega sloga, ki je vpiljal vso raznolikost tedanjih slikovnih oblik in ustvaril edinstven in neponovljiv umetniški pojav, ki je imel ogromen vpliv tako na umetnost Vzhoda kot tudi na umetnost Zahoda.

»Ali Himera pariške katedrale ne spominja na prostranstva Ordosa ali tibetanske planote, ali na brezmejne vodne poti Sibirije? Ustvarjalna roka Alanov je bogato okrasila templje Vladimirja in Jurjeva–Polskega. Ali ti heraldični grifoni, levi in vse vzorčaste pošasti niso videti kot tamga oddaljenih azijskih prostorov? V teh medsebojnih opomnikih lahko razberemo nekaj duhovnih zagotovil in nobena doba ne izbriše izvirnih poti.«³⁷

Ruski prostor že od najzgodnejših stoletij predstavlja področje medsebojnega vpliva kultur Vzhoda in Zahoda, v tem prostoru so se izoblikovale njene številne edinstvene značilnosti. Povrnimo se k P. J. Čadajevu, saj je glede na svoje zamisli najmanj nepričakovano ocenil vlogo Rusije glede nasprotno dvojice

35 Ibid., str. 66.

36 Ibid., str. 60.

37 Ibid., str. 80 – 81.

Vzhod-Zahod. Težko trdimo, kaj je vodilo tega izjemnega filozofa, katera dejstva ali morda čustva so ga prevzela, ko je napisal: »Ena najbolj žalostnih značilnosti naše svojevrstne civilizacije je ta, da šele zdaj odkrivamo resnice, ki so že zdavnaj postale neuporabne v drugih krajih in celo med narodi, ki v mnogih pogledih zaostajajo za nami. To je zato, ker nikoli nismo hodili z roko v roki z drugimi ljudstvi; ne pripadamo nobeni izmed velikih družin človeške rase; ne pripadamo Zahodu ali Vzhodu in nimamo tradicij nobenega od njiju. Stojimo, kot bi bili izven časa in se nas ni dotaknila vzgoja človeške rase.«³⁸

Opaziti je, da tega ni napisal noben rusofob, temveč moški, pri katerem nista bila ljubezen do Rusije in patriotizem nikoli vprašljiva. Ali pa še ena misel: »Preprosto smo severni narod glede svojih idej in tudi podnebja, smo zelo daleč od dišeče doline Kašmirja in svetih bregov Gangesa. Res je, da nekatere naše regije mejijo na države Vzhoda, vendar naši centri niso tam, naše življenje ni tam in nikoli ne bo, dokler neka motnja na Zemlji ne premakne njene osi ali dokler neka geološka sprememba spet ne zamrzne organizmov na jugu.«³⁹

Čadajev besede izključujejo Rusijo iz svetovnega kulturnega procesa. Rerih pa je, kot vemo, trdil ravno nasprotno. Tukaj sem omenila Čadajevo stališče, da pokažem, kakšni polarni pogledi na načelo Vzhod-Zahod so obstajali v Rusiji v 19. in 20. stoletju. Le nekaj desetletij loči Čadajeva od Rerih, a zdi se, da predstavljata popolnoma različna miselna in duhovna svetova. Rerih je začel razumeti interakcijo Vzhoda in Zahoda v Rusiji, ko je potoval in se poglobljal v stare ruske mestne zgodbe na začetku stoletja. Pogled na rusko kulturo v njenem zgodovinskem razvoju, ki se je tedaj razkrival pred njim, ga je kot umetnika in znanstvenika pretresel. Z ostrim očesom nepristranskega raziskovalca je ujel večplastno naravo ruske kulture, njene sintezne elemente, v katerih sta se združevala Vzhod in Zahod. »Po univerzalnem hieroglifu kamene dobe,« je pisal v eseju Ogrinjalo duha, »se v naslednjih obdobjih srečujemo z najbolj nepričakovanimi plastmi v globinah ruske zemlje.«⁴⁰ Prav v tem eseju so zbrane njegovo prvenstveno opazovanje in misli o veliki vlogi, ki jo je Rusija zaradi svoje geografske in energijske lege imela v interakciji Vzhoda in Zahoda. »Veste, da sta bili velika ravnica Rusije in Sibirije po prazgodovinskih obdobjih prizorišče pohodov vseh selitvenih ljudstev. Ko raziskujete spomenike teh gibanj, razumete velikost teh resnično kozmičnih premikanj. Iz globin Azije

38 P. J. Čadajev. Članki in pisma, str. 41.

39 P. J. Čadajev. Članki in pisma, str. 155.

40 N. K. Rerih, Vzhod – Zahod, MCR, Moskva, 1994, str. 26

so številna plemena in rodovi prečili ruske ravnice. Ko so ti popotniki našli pot do oceana in so končali svojo pot skozi stoletja, so se znova obrnili k Rusiji. In jo spet obdarili z obnovljenimi oblikami svojega življenja.«⁴¹

Pri raziskovanju ruskih kostumov, arhitekture, ikon in ljudske umetnosti je Rerih opazil mongolske in gotske, bizantinske in skitske, perzijske in skandinavske elemente. Vzhod in Zahod sta v svoji skupni in svobodni ustvarjalnosti stkala osupljivo pisano preprogo ruske kulture. »Občutiš lahko, kako so zvití arabski trgovci, ki so pluli po ruskih rekah, širili pripoved o celotnem Vzhodu do kitajske obale. Spoznaš, kako so Vikingi lepoto romanike, ki je zaznamovala eno najboljših obdobjev Evrope, prinesli naproti nam na istih vodnih poteh. In ugotoviš, da bi palače prvih kijevskih knezov lahko v svoji veličini in lepoti enakovredno tekmovali s slavno Rogersovo palačo v Palermu.«⁴²

Toda ta interakcija Vzhoda in Zahoda v ruskih prostranstvih ni bila vedno mirna; »Rus'« je preživela vojne in napade, tuje jarme in invazije. Toda tudi v takšnih razmerah je potekala kulturna obogatitev in tu in tam so zasvetile luči sinteze. »V bleščavi tatarskih mečev,« piše Rerih v istem eseju, »Rus' okraši svojo ornamentiko z novimi čudovitimi znamenji.«⁴³

Rerih je iskal skupni vir slovanske in indijske kulture in uspel pokazati, da tako »dišeče doline Kašmirja« kot tudi »sveti bregovi Gangesa« niso bili daleč od Rusije, od korenin njene kulture. V mnogih stoletjih, v širokih prostranstvih Rusije, ki leži na križišču Vzhoda in Zahoda, se je rodila in razvila univerzalna človeška kultura, ki je ohranila svojo raznolikost in barvitost, njeni nosilci so bili blizu tako Vzhodu kot Zahodu in, kar je najpomembnejše, razumevanju obeh.

»Ljubimo – in hladnih številk žar strasten,
In dar božanskih videnj.
Razumljiv nam je – in galski um oster,
In somračni nemški genij ...« – je zapisal veliki ruski pesnik Aleksander Blok.⁴⁴

20. stoletje je bilo priča še eni, morda najpomembnejši interakciji med Vzhodom in Zahodom. »Veliki Azari, ki poznajo Učenje Indije, poznajo tudi izvor Kalčakre. Poznajo velike resnice, ki bodo razkrite človeštvu in mu popolnoma

41 Ibid., str. 26.

42 Ibid., str. 27.

43 Ibid., str. 27.

44 Prevedla Tatjana Tomažin Dakić.

spremenile življenje! Mnoge nauke Kalačakre Zahod in Vzhod nevede uporabljata, vendar tudi s tako nezavedno uporabo prinašajo čudovite rezultate. Spoznamo, kako bi se naše sposobnosti povečale z zavestnim sledenjem tem naukom, kako modro bi lahko uporabljali veliko, večno energijo, to subtilno breztežno snov, razpršeno povsod in dostopno ob vsakem trenutku.«⁴⁵

To je odlomek iz eseja Sijoča Šambala. Nanaša se na dogodek, ki se je zgodil v prvi polovici 20. stoletja. V 20. in 30. letih je prišlo z Vzhoda novo učenje, drugačno, a nekoliko podobno prejšnjim. Učenje se je imenovalo živa etika ali Agni joga. Obravnavalo je najpomembnejše probleme kozmične evolucije. Nikolaj Konstantinovič in Elena Ivanovna Rerih sta imela neposreden stik z njim in z anonimno skupino učiteljev Vzhoda, ki so učenje predali. Elena Ivanovna ga je zapisovala in sistematizirala, celotno delo Nikolaja Konstantinoviča pa je bilo prepojeno s temi idejami. Učenje je združevalo starodavno in sodobno znanje, zahodno znanost in vzhodno miselnost in znanstveno metodo spoznavanja s spekulativno. Na določen način je bilo povezano s prejšnjimi religioznimi in filozofskimi nauki in sistemi, a se je živa etika od njih kljub vsemu razlikovala, in sicer po drugi pomembni značilnosti. Če so se prejšnja učenja, ki so nastala v dobi religioznega mišljenja in zavesti, uresničevala z religijo in njeno kulturno prakso, pa je živa etika sledila drugi poti. Pojavila se je v trenutku, ko je začela nastajati nova znanstvena misel, ki je zamenjala religiozno mišljenje. »V čudovitih znanstvenih žarkih Agni joge je evolucija potrkala na vrata«⁴⁶, je zapisal Rerih. Številni izjemni ruski znanstveniki, kot so V. I. Vernadski, K. E. Ciolkovski, A. L. Čiževski in drugi, so že delali v tej smeri. Ob pregledu in ponovni oceni kulturne dediščine Vzhoda so ugotovili, kako neobhodno potrebna je za nadaljnji razvoj zahodne znanosti.

Po drugi strani pa je bila živa etika energijsko in informacijsko tesno povezana s svetovnim znanstvenim in kulturnim procesom, saj je bila prvo učenje Vzhoda, ki se je uresničevalo skozi znanost Zahoda. Želja po sintezi je tlakovala eno glavnih avtocest v kozmični evoluciji, meni Rerih. Sinteza materije in duha je cilj te evolucije. Nivo različnih svetov je določen s stopnjo takšne sinteze. Globoko pod skorjo Zemlje, navaja živa etika, »je materija zelo groba, v svetovih nad Zemljo pa je materija usklajena z duhom. Na višjih ravneh »postane neločljiva od duha brez nasprotovanja.«⁴⁷

45 Ibid., str. 52.

46 Ibid., str. 68.

47 Listi vrta Morie, knjiga 2, Razsvetljenje, del 2, poglavje V, MCR, Moskva, str. 13.

Položaj Zemlje, ki je kritična ali prelomna točka v sintezi duha in materije, vpliva na vse energijske procese, ki potekajo na njej, vključno z načelom Vzhod-Zahod. Tendencična moč, ki jo je ta pojav pridobil z evolucijo, se izraža v usmerjanju energije proti harmoniji nasprotij samih. To tendenco je v 20. stoletju odkril Niels Bohr s principom dopolnjevanja, katerega namen je, da nasprotni principi ne vstopijo v konflikt, ampak se harmonično dopolnjujejo in s tem odprejo pot za nadaljnjo sintezo, za višjo stopnjo samega pojava. Glavna gonilna sila v tem procesu je energija duha. »Svet je eno s sozvočjem duha,«⁴⁸ pravi ena izmed knjig žive etike. »Duh v našem razumevanju je v bistvu sposobnost sinteze in organiziranja,«⁴⁹ pravi največji zahodni znanstvenik Teilhard de Chardin. Osnova duha je subtilna in visoko vibrirajoča energija ognja. »Starodavni simbol ognjene stene govori o ognju prostora. Na Vzhodu govori o ognjeni vojski, ki se bo pojavila pred novim stoletjem.«⁵⁰

Rerih upravičeno piše, da enotnost Vzhoda in Zahoda, njuna sinteza, sloni na vseobsegajoči enotnosti velike energije ognja. Celotna kompleksna struktura vesolja temelji na tej isti energiji, vsi procesi, ki tam potekajo, so podprti z njo. »Vemo, da sta materija in duh energija,« je zapisal Nikolaj Konstantinovič v svojem eseju Radost ustvarjalnosti, »in mi tako kot naši prijatelji z Daljnega vzhoda smo pripravljeni sprejeti blagoslov napredne evolucije ... Ali ni rešiti problem nerazumevanja (med Vzhodom in Zahodom – L. Š.) čudovita naloga za našo generacijo, če občutimo vseobsegajočo enotnost velike energije?«⁵¹ In še: »Sveti Duh ognja lahko združi človeška srca v blesteči evoluciji.«⁵²

Duh, energija ognja, povezuje ne le človeška srca, ampak vse v kozmosu. Velikanski evolucionjski procesi, ki zaobjemajo različna prostranstva vesolja, različna stanja materije, imajo v svojem jedru na koncu koncev ognjeno energijo duha. In ta energija deluje objektivno, v človeku pa ima subjektiven značaj. Objektivno in subjektivno sta tesno povezana in sta v nenehni interakciji. »Čeprav se zdi, da sinteza ni razodeta, pa je tako, kot je nemogoče ustaviti tok rečnega ustja, nemogoče ustaviti ustvarjalnost sinteze, saj se sinteza hrani s subtilnimi energijami; in odtok subtilnih energij sinteze poteka v najsubtilnejšem procesu.«⁵³

48 Listi vrta Morie, knjiga 1, Klic, 1. februar 1923, MCR, Moskva, 2003.

49 P. Teilhard de Chardin, Pojav človeka, Moskva, 1987, str. 205.

50 Agni Joga, str. 307.

51 N. K. Rerih, Vzhod – Zahod, MCR, Moskva, 1994, str. 67.

52 Ibid., str. 70.

53 Ognjeni svet, III. del, 2019, str. 61.

Vesolje, ki je duhovno energijski sistem, se razvija in ustvarja na ravni združevanja objektivnega in subjektivnega. Nemogoče je odgovoriti na vprašanje, kaj je v tem primeru primarno – subjektivno ali objektivno. Eno se nenehno spreminja v drugo. Zbir subjektivnega razvija objektivne tendence. Objektivno pa vpliva na subjektivno in tako naprej do neskončnosti. Subjektivni dejavnik igra najpomembnejšo vlogo v sintezi Vzhod-Zahod. Njegove poti vodijo predvsem skozi človeka, nosilca duha in kulture. Človek mora najprej v sebi zgraditi tisti magični most sinteze, ki mu bo pomagal prehajati raznoliko in nasprotujočo si množico dejstev, povezanih z evolucijo dveh energijskih polov – Vzhoda in Zahoda. In ta most ga bo nedvomno vodil do zelenega rezultata. Samo tisti, ki enako dobro razume tako kulturo in tradicije Zahoda kot tudi Vzhoda, samo tisti, ki se tam in tukaj počuti doma in lahko hitro najde skupni jezik z vsakim, je sposoben resnično spodbujati harmonijo Vzhoda-Zahoda in njuno sintezo. Takšna oseba je bil Nikolaj Konstantinovič Rerih. Veliko je naredil za vzpostavitev medsebojnega razumevanja med državami Vzhoda in Zahoda, hodil je po svojem magičnem mostu in je aktivno sodeloval, pri, morda najpomembnejšem energijskem procesu našega stoletja, ustvarjanju sinteznega nauka, sprejemljivega tako za Zahod kot za Vzhod. V 20. stoletju je prenesel klic z Vzhoda na Zahod. In uspelo mu je, da je bil slišan.

»Seveda,« je rečeno v živi etiki, »dar sinteze ni vedno dan, vendar tisti nesebični spremljevalci, ki obvladajo sintezo, ne izpostavljajo te posebnosti. Vidimo in napovedujemo velike posledice sinteze duha spremljevalcev. Na poti v ognjeni svet je treba spoštovati nosilce sinteze.«⁵⁴ Nikolaj Konstantinovič je take spremljevalce imenoval pleme »svetih ljudi, ki ne poznajo niti države niti narodnosti.«

Evolucijsko so na precej višji stopnji od nas. Njihova energija, subtilna in visoko vibrirajoča, jim pomaga graditi strukture in sintezne sisteme, brez katerih je evolucijski napredek na Zemlji nemogoč. Modreci in puščavniki, učitelji in filozofi so enako naklonjeni Vzhodu in Zahodu. Temeljito poznajo svoje kulturne tradicije in uporabljajo svoj jezik. V sebi nosijo tiste magične sintezne mostove, ki povezujejo na videz neskladno, prebujajo zavest in dajejo človeku priložnost, da drugače gleda na okoliški svet in so morda vsaj nekoliko bližje resnici in veliki resničnosti. »Rišiji so živeli v jamah vrhov. Tam, kjer se začnejo reke, kjer večni led ohranja čistost vrtincev, kjer prah meteorjev iz daljnih

⁵⁴ Ibid, str. 60.

svetov oblikuje oklep očiščenja, tam proseva sijoča svetloba! Človeški duh hiti tja. Težavnost gorskih poti privablja. Tam se dogaja nekaj nenavadnega. Tam se ljudska misel vzpenja. Tam vsak prehod ponuja nepredstavljivo novost, napoveduje preboj v nove sfere velikih obrisov.«⁵⁵

Nikolaj Konstantinovič Rerih je pripadal plemenu svetih in modrih 20. stoletja in je imel sintezno energijo. Zanj ni bilo »ne Grka ne Juda«. Zato so njegovi eseji še posebej zanimivi. Vsebujejo ne le edinstveno znanstveno in filozofsko razumevanje vprašanja Vzhod-Zahod, ampak tudi ljubezen do oddaljenega človeka. In te ljubezni, ne samo do tistih, ki so nam blizu, ampak tudi do tistih, ki so daleč, nas uči prihajajoča faza kozmične evolucije.

---

55 N. K. Rerih, Vzhod – zahod, MCR, Moskva, 1994, str. 94.

1. Berdjajev, N. A., Smisel zgodovine. Misel, Moskva, 1990, str. 273 (Бердяев Н.А. Смысл истории. М., 1990. С. 273.).
2. Čadajev, P. J., Članki in pisma. Moskva, 1989, str. 153 (Чадаев П.Я. Статьи и письма. М., 1989. С. 153.).
3. Rerih, E. I., Pisma Elene Rerih, The Archive of Nicholas Roerich Museum. Riga, 1940, Knjiga 2, str. 341.
4. Rerih, E. I., Agni Joga, MCR, Moskva, 2015, str. 600.
5. Rerih, E. I., Ognjeni svet, 2. del, MCR, Moskva, 2019, str. 290.
6. Rerih, E. I., Ognjeni svet, 3. del, MCR, Moskva, 2019, str. 431.
7. Rerih, E. I., Listi vrta Morie, Klic, knjiga 1, februar 1923, MCR, Moskva, 2003 (Листы Сада Мории. Кн. I. Зов. 1923, 1 февраля.).
8. Rerih, E. I., Listi vrta Morie, Klic, knjiga 2, 1. februar 1923, MCR, Moskva, 2003 (Листы Сада Мории. Кн. II. Озарение).
9. Rerih, N. K., Država luči. New York, 1931, str. 289 (Рерих Николай. Держава Света. Нью-Йорк, 1931. С. 289.).
10. Rerih, N. K., Neuničljiv. Riga, 1936, str. 236 (Рерих Николай. Нерушимое. Рига, 1936. С. 236.).
11. Rerih, N. K., Vzhod – zahod, MCR, Moskva, 1994, str. 67 (Рерих Н.К. Восток — Запад. М.: МЦР, 1994. С. 67.).
12. Rerih, N. K., Brezpredelnost, MCR, Moskva, 1. del, 2009, str. 472 (Беспредельность, М.: МЦР, 2009. С. 472.).
13. Teilhard de Chardin, P., Pojav človeka. M., 1987, str. 205.
14. Zbornik: »Vzhod—Zahod«. MCR, Moskva, 1982, str. 217 (Сб.: Восток — Запад. М., 1982. С. 217.).

Mednarodni center Rerihovih, Moskva <https://icr.su/>

Vir: <https://lib.icr.su/node/640#sdfootnote2anc>

MKZC Pax Cultura <https://www.pax-cultura.org/>

Prevedla: Tatjana Tomažin Dakić, mag. posl. ved

Vse pravice pridržane 2025

